

VED DAGENS BEGYNDELSE

Morgenudsendelser i Danmarks Radio

i uge 41 / 1997

MANDAG

God morgen! Det er ganske sædvanligt i vores tid, at man taler om et traditionstab. Jeg tør naturligvis ikke garantere for, at alle bruger ordet på samme måde, men man kan i hvert fald udmærket lægge dét i ordet, at der er en række ting, som man tidligere forbandt noget væsentligt med, men som mange i dag overhovedet ikke aner, hvad drejer sig om.

Traditionstab handler måske ikke så meget om traditioner i ydre forstand - jeg mener: der står jo for eksempel stadig hvert eneste år "Pinsedag" i vores kalender, - men når TV eller avisen så sender et hold på gaden og siger til folk: "I morgen er det pinse - hvad er dét? hvor stammer dét fra? og hvad betyder det for dig?", ja, så rummer svarene jo ikke ligefrem nogen reklame for barneskolens religionsundervisning.

Nå, den kan for den sags skyld have været god nok, men - og det er så her ordet *traditionstab* kommer ind i billedet: for dét, som man lærte en gang, ja, det er gået i glemmebogen; det er gået tabt. Traditionen er ganske enkelt gået tabt - der *er* altså tale netop om et traditionstab.

Man kan ligefrem høre på ordet *traditionstab*, at det er nok ikke noget specielt godt. De fleste danske ord, der ender på -tab, de har sådan noget forringende ved sig, - for eksempel: blodtab, hukommelsestab, prestigetab - for slet ikke at tale om kurstab, det er normalt ikke noget, folk render efter.

Så - enhver tale om, at vi i den danske kultur er ramt af et traditionstab, er derfor også noget, der godt kan virke foruroligende på os.

Det gælder selvfølgelig også, når talen er om kristentroen og kirken.

Nogen er overhovedet ikke i tvivl: kirken i Danmark er ramt af et klart traditionstab, siger de, og det virker på ganske samme måde som blodtab: kirken bliver mere og mere bleg; den mister kræfterne; den har næppe langt igen!

Andre siger, at det er det rene sludder. Bevars, folk går måske ikke rundt på Strøget i København og har sådan helt present, hvad pinse nu er for noget, når TV-holdet kommer og spørger dem om det, men - men siges det: der skal såmænd ikke skræbes meget i overfladen, før man her i Danmark kommer ned til en solidt forankret kristentro- Den markerer sig bare ikke så synligt.

Så nogen finder altså, at traditionstabet er fatalt; andre, at det kun er overfladisk.

Personligt - tror jeg overhovedet ikke, at det er dér, hunden ligger begravet.

Problemet er slet ikke, om kirke og kristentro i Danmark lider af et eller andet traditionstab i én eller andet størrelse.

Problemet er, hvis kirke og kristentro er endt med blot *at være* en tradition, som kan tabes.

Hvis altså - om jeg så må sige: der ikke bare er tale om, at en del af dét, der hører kristentroen til, er gået i glemmebogen, sådan at man har tabt nogle traditioner, sådan et par stykker, flere eller færre, i svinget, men at kirke og tro er endt med - i sig selv - bare at blive til en tradition. At blive til noget, der er tradition for.

For gå tabt, det kan traditioner. Ja, de har endda i høj grad en tendens til at gå tabt, hvis de ikke er andet end - altså netop traditioner.

Men - måske er det forkert at sige sådan?

Måske skulle man slet ikke sige, at traditioner går tabt. Måske skulle man hellere erkende, at de kan blive tømt for deres indhold.

Og når de så først er blevet tomme, ja, så kan alt muligt flytte ind i dem - ganske som eremitkrebsen, der flytter ind i et tomt sneglehus - eller som julemanden, der flytter ind, hvis Jesusbarnet flytter ud.

Eller for den sags skyld som de syv onde ånder, som Jesus taler om, som flytter ind, hvis et hus er blevet tomt og bliver ved at være det.

Nå, det sidste var måske ikke noget helt godt eksempel - men det må jeg så se at få rettet op på i næste udsendelse ...

God morgen!

TIRSDAG

God morgen! Det er spørgsmålet om traditionstab for kirke og kristentro, som er på tapetet i denne uges morgenudsendelser.

Det handler ikke så meget om, hvorvidt det traditionelle indhold i en eller anden, større eller mindre udstrækning er ved at gå tabt.

Det drejer sig ikke så meget om, hvorvidt kirke og kristentro er ved at miste en tradition eller to.

Det handler om, hvorvidt den kristne kirke er ved at ende med i sig selv blot at være en tradition her i landet - en tradition, som kunne ende med at gå tabt.

Og dog, sagde jeg i går, måske skulle man slet ikke sige, at traditioner går tabt. Måske skulle man hellere indse, at de kan blive tømt for indhold og blive fyldt af noget andet.

Men - nu har jeg sovet på det - og nu er jeg ærligt talt kommet i tvivl om, hvordan det egentlig skal forstås.

Det er også Søren Kierkegårds skyld. Jeg vil advare enhver mod at læse hans bøger. De, der gør det alligevel, risikerer at komme til at indse noget, som de før levede i lykkelig uvidenhed om, men som nu bliver til en sten i skoen, der ikke lader dem gå i fred.

Allerede for halvandet hundrede år siden havde Kierkegård for længst opdaget, hvordan det er fat med kirke og kristentro i Danmark, og mens vi andre i dag sidder og mere eller mindre ængsteligt spørger, om vi nu er ramt eller ikke er ramt af et traditionstab, så så han helt anderledes på den sag.

For Søren Kierkegård var den kristne tradition i Danmark nemlig ikke noget, man skulle frygte at miste. Det var snarere noget, man skulle frygte at beholde, thi for ham at se stod traditionen i vejen for det egentlige, og jo før man kunne komme af med den, jo bedre!

Nu skal ingen jo mistænke Søren Kierkegård for at have ønsket at afskaffe Kristendommen i Danmark. Tværtimod, det egentlige endemål for alt, hvad han skrev, var jo at få os andre til at forstå, hvad det vil sige at være kristen. Men Kierkegård skelnede mellem *kristendom* og *kristenhed*. *Kristendommen* det var det egentlige; dét var troen, som det gjaldt om at leve, fuldt og helt, i et inderligt og personligt forhold til Kristus selv (man kalder det jo overhovedet for kristendom, fordi forholdet til Kristus er det centrale).

Så *Kristendommen*, den var god nok i Kierkegårds øjne.

Kristenheden derimod, ja, det var dét ord, som Kierkegård brugte for at betegne alt dét, der var endt med at blive - ja, altså: endt med at blive netop kun en tradition.

Ok, siger Kierkegård ironisk: Vi har alt, hvad man kunde kalde et fuldstændigt Inventar af Kirker, Klokker, Orgeler, Bækner, Bösser, Tavler, Ligvogne osv. - det hele!

Men hvis det hele bare er *kristenhed* altsammen, - hvis det bare er kristenhed, så kristendommen selv egentlig ikke er til, så er hele dette inventar ikke til gavn, tværtimod, det er i virkeligheden så meget desto mere i vejen, fordi det så nemt kan føre til den fejlslutning, at når man har sådant et fuldstændigt "christeligt Inventarium," som han skriver, så har man da naturligvis også kristendom, ikke? En statistiker, siger Kierkegård, som kom og talte dette inventar op, han *måtte* jo nå til den konklusion, at her i landet, der er den kristne religion den herskende.

Men det er sansebedrag. Thi dét, som skulle være en levende tro, er bare blevet en tradition. Det *er* slet ikke kristendom; det er kun kristenhed, siger Kierkegård. *Kristenheden* har afskaffet kristendommen, bevares, uden selv at vide det; men følgen er, at skal der gøres noget, så må man efter Kierkegårds opfattelse forsøge igen at *indføre* kristendommen i kristenheden.

Det var ellers noget af en udtalelse! Det er da vist godt, at han ikke boede i nærheden af Thisted byret! for han er vist ikke politisk korrekt, den Kierkegård! Det må jeg hellere tænke noget mere over og så vende tilbage til det i næste udsendelse.

God morgen!

ONSDAG

God morgen. Det er ikke nemt at være til. Nu er snart halvdelen af ugen gået, og det er ikke rigtigt lykkedes at få hold på, om kirke og kristentro i vores tid er udsat for et traditionstab eller ej. Om der overhovedet er tale om et tab af tradition, eller om det snarere handler om, at traditionen nok består, men har fået et andet indhold.

Og i går kom så Søren Kierkegaard og henstillede, at vi holdt op at bekymre os ved tanken om et traditionstab, thi traditionen er overhovedet ikke værd at bevare, tværtimod, det gælder om at komme af med den, for den er i virkeligheden bare i vejen.

Med traditionen menes her dét, som Kierkegaard kaldte for *kristenheden* - et ord han brugte til forskel fra den egentlige, den ægte kristendom; den forudsætter, at man er personligt kristen og ikke blot traditionskristen eller kulturkristen, som vi måske ville sige i vore dage.

Måske kunne man sige, at det også har noget at gøre med alvor. *Alvor* er forresten noget, som optager Søren Kierkegaard alvorligt, kunne man næsten sige, hvis det ikke var så tidligt på dagen ... I rigtigt mange af hans bøger står der noget om alvor - om dét - for alvor - at være kristen - sådan selv, personligt.

Der står sågar noget om strengthed: Kristendommen er alvorlig, siger Kierkegaard. Dét, der har brug for menneskenes bifald, det gør sig sig straks lækkert for dem; men kristendommen er så sikker på sig selv, og véd med sådan alvor og strengthed, at det er menneskene, der trænger til den, så den netop derfor ikke anbefaler sig, men på en måde først virker forskrækkende på folk - sådan som Kristus jo tidligt sagde til apostlene, at de for hans skyld ville blive forhadet, ja, at den, som slog dem ihjel, ville mene at gøre Gud en tjeneste med det.

Kierkegaard understreger selv, at den alvor og strengthed, han taler om, ikke har noget at gøre med en pietistisk hængeørethed. Det drejer sig ikke om at gøre kristendommen til de lange, triste ansigters religion.

Men forskellen på ægte kristendom og så den *kristenhed*, som Kierkegaard taler om, er et langt stykke ad vejen netop, at i kristenheden er Alvoren blevet taget ud af troen, så det er endt i sødsuppe.

Det er ikke sjældent, siger han, at man fremstiller det kristelige i en vis kælen kærligheds næsten blødagtige skikkelse. (Åh) det er allsammen kærlighed og kærlighed; spar du roligt dig selv og dit kød og blod, hav nogle gode dage eller nogle glade dage uden selvbekymring, thi Gud er kærlighed og kærlighed (osv. osv. ...)

Men, fortsætter Kierkegård, om strengthed må der slet ikke tales; det skal altsammen være kærlighedens frie sprog og væsen. Men således forstået bliver Guds kærlighed jo let en fabelagtig og barnagtig forestilling, og Kristi skikkelse bliver alt for mild og vammel til, at det skulle kunne være sandt, at han var jøder en forargelse og grækere en dårskab, som der står hos Paulus.

Hvad skulle vel, kunne man såmænd udmærket fortsætte Kierkegårds tankegang med spørge, - hvad skulle vel kunne forarge, udfordre og kalde i den tynde kop the, som serveres i dag?

Og dog. Og dog. Må jeg tillade mig, Søren Kierkegård, selv om du har så evig ret i din analyse, må jeg minde dig om, at der er nogle dybe længsler i mennesket, som gør, at det måske alligevel ikke er nødvendigt at tabe al tradition i kristenheden for at til at få genindført kristendommen.

Prøv nu at se på min pave, det gamle liv, som knap kan stå og gå på sine ben, men hvis ord får ikke mindst unge mennesker til at komme og til at spidse ører.

Ingen kan beskyldte ham for at servere lunken øllebrød, som let glider ned, og hans ord mangler hverken alvor eller den strengthed, som Søren Kierkegård efterlyste, - og interessant nok synes det netop at være dét, de unge lytter efter.

Så her er der noget, som jeg skal have kigget nærmere efter i sømmene til den næste udsendelse.

God morgen!

TORSDAG

God morgen. Lad os lige se, hvor langt vi er nået.

Ugens spørgsmål er, om kirke og kristentro i Danmark er i gang med at lide et traditionstab, og det er der så forskellige svar på: nogen siger ja, andre siger nej.

Men man kunne også spørge, om problemet ikke snarere var, at traditionen bestod, men at kirke og kristendom er endt med blot at være en tradition, som nu altså kunne gå tabt - eller i den grad skifte indhold, at den også dermed var tabt.

Og så var det, Søren Kierkegård kom ind på banen og meddelte, at det sandelig ingen ulykke ville være, hvis den tradition gik tabt, for det, som skulle være ægte

kristendom, er jo blot endt med at være kristen*hed* - d.v.s. en del af vores kultur, som man fødes ind i, men som ikke rummer det personlige forhold til Kristus, som er forudsætningen for overhovedet at kunne tale om kristendom.

For Søren Kierkegaard at se havde kristenheden afskaffet kristendommen, og skulle man derfor gøre noget, så måtte det være at forsøge igen at indføre kristendommen i kristenheden - incl. den alvor og strenghed, som også ligger i troen.

Nu kunne man jo så egentlig godt spørge, om Søren Kierkegaard ikke er ved at få i hvert fald sit første ønske opfyldt - forstået på den måde, at kristenheden er ved at forsvinde, den kristne kulturarv, som man siger, - den, som man som dansker næsten automatisk fødes ind i og vokser op i, spiller måske en mindre og mindre rolle. Man kunne godt spørge, om den forhindring for den ægte kristentro, som Kierkegaard så i sådan en medfødt, men ualvorlig og upersonlig kristen*hed*, - om den forhindring ikke er ved at være væk?

Måske - måske! Men det ville være en slem misforståelse at tro, at den hellige grav dermed var velforvaret, og at kristendommen ville genindføre sig selv, sådan helt *af sig selv*, om blot dét, der kun er tradition, forsvandt.

Jeg mener: at en vejspærring forsvinder, fører jo ikke automatisk til, at man kommer videre; dét forudsætter også, at man slipper bremsen, sætter bilen i gear og træder på speederen osv.

Det er mit indtryk, at der er mange i den danske kirke, som for længst har indset dette, uden at de har behøvet Søren Kierkegaard til at fortælle dem det.

Men det er også mit indtryk, at mange spørger sig selv, hvad det så er for et gear, bilen skal sættes i, og hvor den speeder sidder, som man skal træde på for at komme videre? Hvad er det kort sagt, man skal gøre - eller gøre anderledes? Vi har jo prøvet det ene, og vi har prøvet det andet, men lige meget hjælper det åbenbart. Det kan godt være, at der hist og her er en præst, som kan fylde gulvet under sin prædikestol, og en kirke, der er fuld, - men set under ét, for landet som helhed, er der vel næppe tvivl: antallet falder.

Og det bekymrer naturligvis, - men jeg tror, Søren Kierkegaard ville sige til os, at vi slet ikke skal tage det så tungt, om der bliver færre i kristenheden, når blot der bliver flere i kristendommen. Det springende er ikke, om kirken samler mange eller få, men om den samler dem, den samler, om den ægte vare.

Jeg kan næsten høre Kierkegaard sige, at det afgørende ikke er antallet, men indholdet.

Har han ret i det? - hvis han altså overhovedet siger sådan, og det ikke kun er noget, jeg bilder mig ind ...

Jo, han har da ret, - et langt stykke ad vejen.

Men han har måske også noget uret.

Ret må vi selvfølgelig give ham, for så vidt som det ikke er mængden, der gør det.

Men på den anden side: *Kan* den Kirke, der af Jesus har fået den opgave at forkynde evangeliet for alverden, som der står, d.v.s. for *alle* mennesker, - kan den være helt lige glad med, hvor mange der så hører det? - Næppe!

Hvorfor skal vi dog vælge mellem antal og indhold? Drejer det sig ikke, når alt kommer til alt, om, at mange møder den sande kristendom?

Selvfølgelig gør det dét. Og det vil jeg så slutte med at se på i morgen.

Hav en god dag!

FREDAG

God morgen. Efter et par dage - frem og tilbage - at have set på, om kirke og kristentro i Danmark er genstand for et traditionstab, og efter også et par dage at have diskuteret med Søren Kierkegaard, om det nu var en ulykke eller måske tværtimod en fordel, hvis dét, han kaldte kristen*heden* er blevet så afsvækket, at det atter er muligt at genindføre kristendommen, ja, så nåede jeg i går til den foreløbige konklusion, at nok er det ikke mængden, der gør det, men på den anden side kan den Kirke, der af Jesus har fået den opgave at forkynde evangeliet for *alle* mennesker, selvfølgelig ikke være lige glad med, hvor mange der så hører det.

Vi *skal* ikke vælge mellem antal og indhold, for når alt kommer til, så drejer det naturligvis om, at rigtigt mange kommer til at møde den sande kristendom.

Er det så noget, vi - mere eller mindre som tilskuere - skal sidde og vente på at se ske - eller er det noget, vi selv har en aktie i?

Ja, enhver, der har kastet blot et halvt øje i Det nye Testamente, kender svaret. Det er os, som skal gå hen og gøre alle folkeslagene til hans disciple; vi skal ikke sidde og vente på, at han selv gør det. Og det er os, der skal lære dem at holde alt det, som han lærte os; nok er han alle dage med os indtil verdens ende, heldigvis, thi uden ham kan vi slet intet gøre - men han er det ikke, for selv at gøre, hvad vi er sat til (Matt 28,19 - 20; Johs 15,5).

Nu tror jeg nok, der er mange i Kirken her i landet, som står lidt usikre over for det sidste: dét med, at vi skulle lære andre noget. Kan vi mennesker da det? Er det overhovedet politisk korrekt at tale om at belære andre mennesker? Er det ikke snarere lidt upassende?

Men her tror jeg nu, man skal læse teksten lidt bedre, for Jesus sagde jo ikke, at vi skulle lære alle folk at overholde alt dét, vi selv havde fundet frem til, men alt det, han har lært os. Vi er her kort sagt ikke som repræsentanter for os selv - eller endnu bedre: vi er her ikke som mestre; vi er her tværtimod selv som elever - eller som det hedder i Det nye Testamente: som disciple i forhold til en mester.

Og en discipel står jo ikke over sin mester, sagde Jesus, men enhver, der er udlært, skal være som sin mester (Luk 6,40).

Der ligger en verden i det dér lille bibelvers fra Lukas, for når det er som disciple, vi skal være med til at genindføre kristendommen i Danmark (for nu at bruge Søren Kierkegaards udtryk), så vil det jo sige, at det er Mesterens egen måde at gribe ting an på, som skal være retningsgivende for os, d.v.s. at ord og tale nok er lige så vigtige for os, som det var for Jesus selv, *men* at det levede vidnedsbyrd ikke kan undværes, hvis ordene ikke skal virke tomme. Et tankevækkende eksempel fra vores tid er jo Mother Therese, som døde her sidste måned. Hun sagde ikke ret meget, og hun brugte i hvert fald ikke store ord, men de få ord, hun brugte, fik en enorm gennemslagskraft på grund af det liv, hun levede.

Men i det lille vers fra Lukas om disciplen, der ikke står over sin mester, sagde Jesus altså, at enhver, der er udlært, skal være som sin mester. Vi er måske tilbøjelige til at skøjte let hen over ordet "udlært", men måske er det noget af det vigtigste. Det findes også andre steder i Det nye Testamente og dækker alt i alt den situation, at disciplen er blevet fuldstændigt gennemtrængt af forholdet til Mesteren. Det er deri, udlærtheden består. Den består ikke i at have lært et fag, en metode - endsige nogle tricks. Den består i at følge Mesteren - eller for endnu en gang at citere Kierkegård: den består i *Kristi efterfølgelse*.

Derfor, tror jeg, man roligt kan konkludere, at *hvis* kirke og kristentro er udsat for et traditionstab i Danmark, og hvis man med Søren Kierkegaards ord skal gøre sig håb om at genindføre kristendommen, så har vi i Kirken kun én eneste vej at gå, nemlig at blive så helt og aldeles gennemtrængt af troens liv i dette discipelforhold, at det bliver smitsomt. Alt andet bliver kun til pap og papir!

God morgen!